

Jakub Ligor

ECHA LITERATURY JAKO KLUCZ DO KRYTYCZNEJ ANALIZY AMERYKAŃSKICH WARTOŚCI W FILMACH JOELA I ETHANA COENÓW

Streszczenie

Rozprawa poddaje szczegółowej analizie jedenaście wybranych dzieł filmowych Joela i Ethana Coenów, których reprezentatywny charakter pozwolił w opinii autora na stworzenie wyczerpującego studium unikatowej poetyki kina reżyserów pod kątem przyjętego tematu. Zaproponowany został klucz interpretacyjny, polegający na odczytaniu omawianych tekstów filmowych w kontekście ich bezpośrednich i pośrednich związków z literaturą, przede wszystkim z klasyczną prozą kryminalną reprezentującą nurt *hard-boiled* (w szczególności z utworami Dashiella Hammetta i Jamesa M. Caina), z metafikcyjnym pisarstwem postmodernistycznym oraz z powieściami Cormaca McCarthy'ego (*To nie jest kraj dla starych ludzi*) i Charlesa Portisa (*Prawdziwe męstwo*), których adaptacji podjęli się bracia Coenowie. W jego ramach opisane zostały także inne asocjacje literackie obecne w filmach reżyserów, które po ponad trzydziestu latach od debiutu wciąż prowokują sprzeczne opinie i oceny. Niejednorodnie gatunkowo produkcje braci Coenów, prowokacyjnie zawieszane pomiędzy elitaryzmem erudycyjnej sztuki dla wtajemniczonych a witalnością form popularnych, kwestionującą pretensjonalny intelektualizm, nieodmiennie dezorientują widza, prowadząc wielowymiarową grę z jego przyzwyczajeniami i oczekiwaniami. Celem pracy jest wykazanie, iż interpretacja poszczególnych dzieł poprzez filtr obecnych w nich literackich odwołań i powinowactw pozwala skutecznie odnaleźć w filmach reżyserskiego tandemu istotny ładunek znaczeniowy, niedostrzegany w stosunkowo szeroko rozpowszechnionym, zasadniczo nieprzychylnym odbiorze Coenowskiego kina, który etykietuje ich obrazy jako postmodernistyczne, sprowadzając przy tym to pojęcie wyłącznie do pustej intertekstualnej zabawy konwencjami i tropami kulturowymi. Cała twórczość reżyserów okazuje się być przy bliższym oglądzie przenikliwą, krytyczną analizą kondycji amerykańskiego systemu wartości, prowokującą widza do konstruktywnej refleksji na temat mitologii oraz ideologii, które ukształtowały i nadal kształtują kulturę i społeczeństwo Stanów Zjednoczonych. W świetle przeprowadzonego wywodu każdy z filmów Coenów stanowi zarazem szerzej zakrojoną krytykę kapitalizmu, niewątpliwie czytelną także dla widza z innego kręgu kulturowego, będąc jednocześnie próbą zsyntetyzowania i sproblematyzowania istoty jednostkowego oraz kolektywnego doświadczenia w relacji do mechanizmów (po)nowoczesnego świata. W

przekrojowym, w sensie historycznym i geograficznym, wizerunku Ameryki, którą w krzywym, postmodernistycznym zwierciadle sportretowali w swoich filmach Joel i Ethan Coenowie, trudno doszukać się nihilistycznej postawy, o którą oskarża się niekiedy twórców. Śmieszno-gorzka wizja ludzkiej egzystencji, którą prezentują reżyserzy, skrywa przesłanie, postulujące powrót do nieskażonych, pierwotnych ideałów narodu amerykańskiego, a także do uniwersalnych przednowoczesnych wartości, które stanowić mogą przeciwwagę dla powszechnego kryzysu aksjologicznego, epistemologicznego i ontologicznego.